

9. **Экономическая безопасность**: Производство, финансы, банки / под ред. В.К. Сенчагова. – М. : Изд-во "Финстатинформ", 1998.

10. **Экономическая безопасность** : учеб. пособ. / В.А. Богомолов и др. / под ред. В.А. Богомолова. – 2-е изд. [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во "ЮНИТИ-ДАНА", 2009. – 295 с.

УДК 338.001.3:6630*742

Доц. О.В. Максимець, канд. екон. наук –
НЛТУ України, м. Львів

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО КОМПЛЕКСУ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ

Розглянуто процеси трансформації, які відбуваються у лісовому секторі, досліджено та сформовано напрямки розвитку його конкурентних переваг за допомогою показників, які найкраще їх відображають (Індекс Грубеля-Ллойда, індекс Баласса та група індексів відносної порівняльної переваги). Дослідження дає підстави стверджувати, що для отримання додаткових конкурентних переваг у зовнішній торгівлі підприємствам лісового комплексу потрібні подальші удосконалення у сфері регулювання зовнішньої торгівлі необробленою деревиною.

Assoc. prof. O.V. Maksymets – NUFWT of Ukraine, L'viv

Directions for competitiveness increase of forest complex enterprises on the international markets

The processes of transformations in a forest sector are assessed in the article, as well as the directions for development are formed on the basis of competitiveeveness (Grubel-Lloyd's Index, index Balass, the group of comparative competitive advantage indexes). The conducted research proves that for the additional competitive advantages in foreign trade of forest complex enterprises subsequent improvements are needed concerning foreign trade regulations of unprocessed wood-based products.

Актуальність дослідження. Лісове господарство та деревообробна промисловість не є найважливішими галузями для економіки України – їх питома вага у загальному обсязі промислового виробництва у 2007 р. становила приблизно 1,3 %. Однак, у структурі промислового виробництва окремих регіонів лісове господарство та деревообробне виробництво займають значну частку. Так, у 2006 р. на цю галузь припадало 12,8 % від загального обсягу промислового виробництва у Закарпатській області, а частка експортованої деревинної продукції перевищувала 37 % від загального обсягу експорту області.

У світлі кризових явищ в українській економіці загалом та у секторі зокрема та проблем зі збутом продукції, виконане дослідження є актуальним та важливим.

Методи дослідження. Для того, щоб оцінити процеси трансформації, які відбуваються у лісовому секторі, потрібно дослідити та сформулювати напрямки розвитку його конкурентних переваг. Існує велика кількість методичних підходів до оцінки конкурентних переваг на мезоекономічному рівні, тобто на рівні галузі. На наш погляд, до показників, які найкраще відображають конкурентні переваги, належать Індекс Грубеля-Ллойда, індекс Баласса та група індексів відносної порівняльної переваги.

Результати дослідження. Продукція лісового комплексу України становила у 2007 р. близько 3,9 % від загального обсягу експортованої продукції та 3,7 % від загального обсягу імпорту. Упродовж останніх 7 років відбувається поступове збільшення обсягів експорту усіх видів продукції підприємств лісового комплексу, найвищими темпами при цьому зростають обсяги експорту меблів в середньому на 120 % за рік (рис. 1) [5].

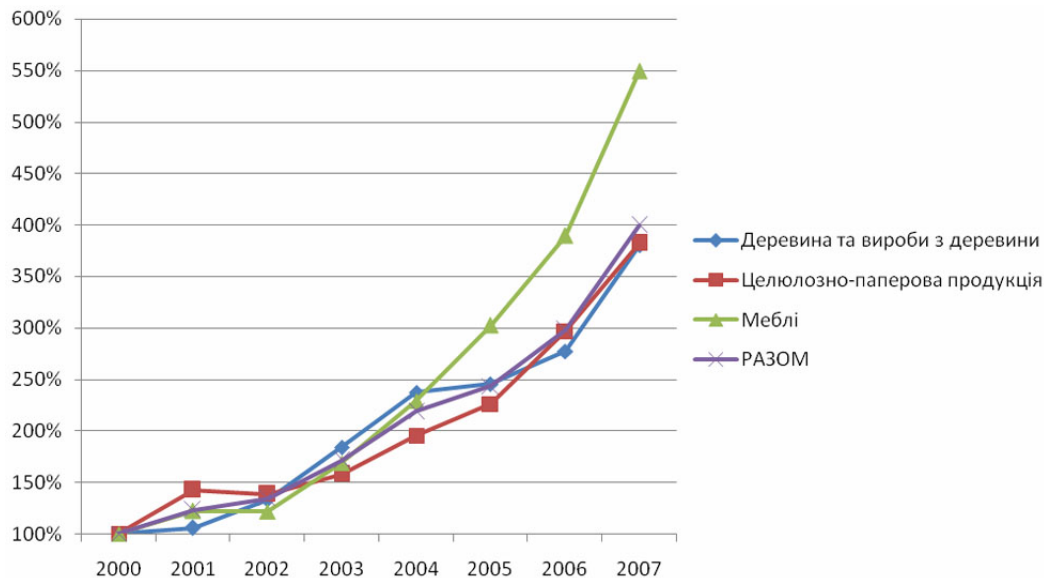

Рис. 1. Динаміка обсягів експорту продукції з дерева

Найважливішими товарними групами в експорті є деревина і вироби з деревини (44 %) та целюлозно-паперова продукція (40,8 %) (рис. 2).

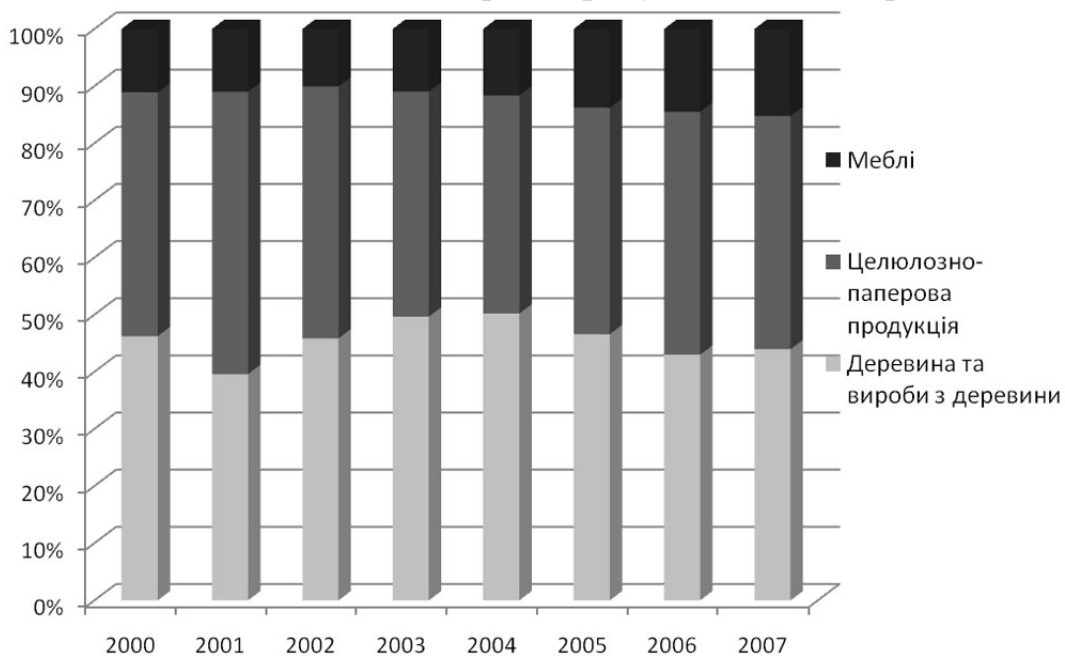

Рис. 2. Структурні зміни в експорті продукції з дерева

Меблі, які з усієї продукції лісового комплексу мають чи не найвищий коефіцієнт доданої вартості, займають в експорті 15,2 %. Однак, саме у цій товарній групі простежуються найвищі темпи зростання обсягів експорту (майже у 5,5 раза у 2007 р порівняно із 2000 р.).

На рис. 3 наведено дані щодо темпів росту обсягів імпорту продукції з деревини в Україну впродовж останніх 7 років [5].

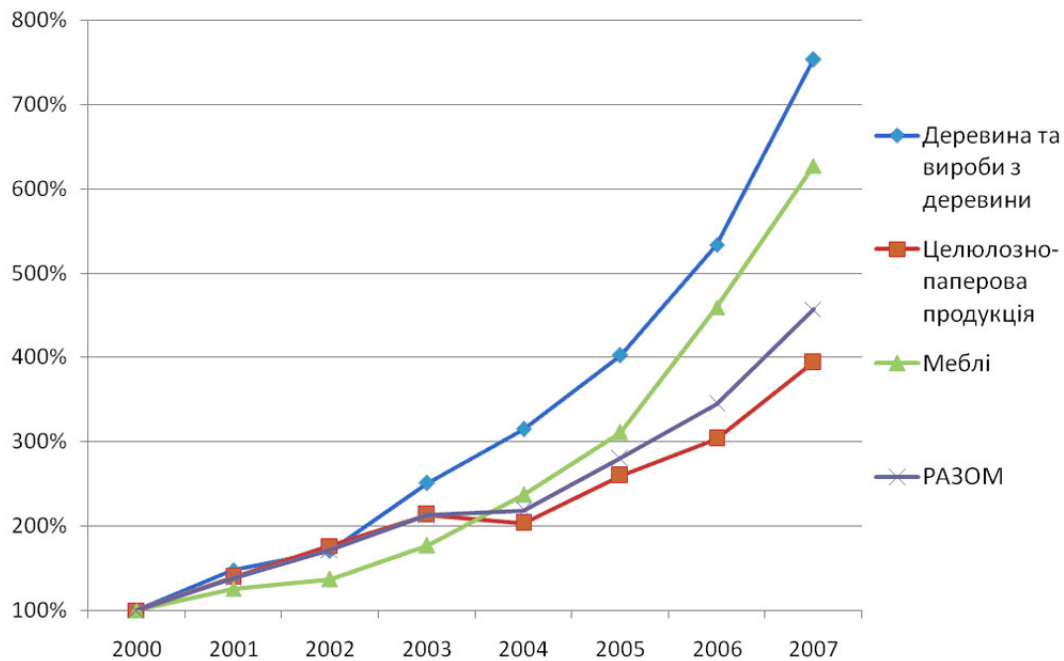

Рис. 3. Динаміка обсягів імпорту продукції з деревини

Як видно з розрахунків, темпи росту обсягів імпорту випереджають темпи росту обсягів експорту. Зазначимо, що найвищі темпи зростання обсягів імпорту деревинної продукції в Україні характерні для товарної групи *деревина та вироби з деревини*. Так, обсяги імпорту даного виду продукції зросли більш ніж у 7,5 раза. При цьому, зростання насамперед стосувалось плитних матеріалів та столярних виробів. Істотно також зросли обсяги імпорту меблів – майже у 6,3 раза за цей же період.

Структура імпортованої в Україну деревинної продукції відрізняється від експорту (рис. 4).

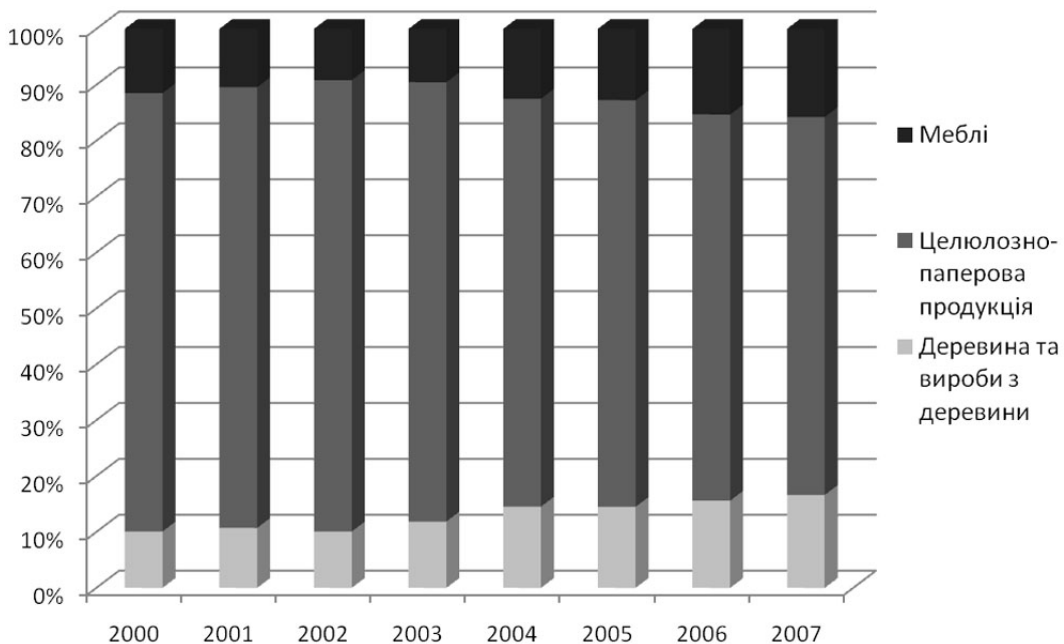

Рис. 4. Структурні зміни в імпорті продукції з деревини

В Україну завозять продукцію з вищим ступенем оброблення, а саме целюлозно-паперову, причому на папір і картон припадає 86,5 % обсягу імпорту даної товарної групи. Індекс стану балансу для деревини засвідчує, що

обсяги експорту перевищують обсяги імпорту, але спостерігається стійка тенденція до спаду від 4,372 у 2000 р. до 2,209 у 2007 р. Така ситуація зумовлена тим, що Україна експортує деревину низького рівня оброблення, а імпортує вироби з деревини із істотно більшою часткою доданої вартості.

Для того, щоб оцінити процеси трансформації, які відбуваються у лісовому секторі, потрібно дослідити та сформувати напрямки розвитку його конкурентних переваг. Вважають, що внутрішньогалузева торгівля створює додаткові вигоди для країн порівняно з міжгалузевою торгівлею у вигляді зростаючої віддачі від масштабу для інтенсифікації економічного розвитку і збільшення прибутку для всіх учасників. Індекс Грубеля-Ллойда визначається за формулою [1]:

$$I_{G-L} = \frac{\sum (X_i + M_i) - \sum |X_i - M_i|}{\sum (X_i + M_i)} = \left[1 - \frac{\sum |X_i - M_i|}{\sum (X_i + M_i)} \right] \quad (1)$$

Чим вищим є значення показника, тим більшою є частка внутрішньогалузевої торгівлі. Індекс може набувати значення від 0, що означає цілковиту відсутність внутрішньогалузевої торгівлі, до 1, що є свідченням повністю інтегрованої торгівлі виробничою продукцією.

Динаміку показника для галузей лісового комплексу подано на рис. 5.

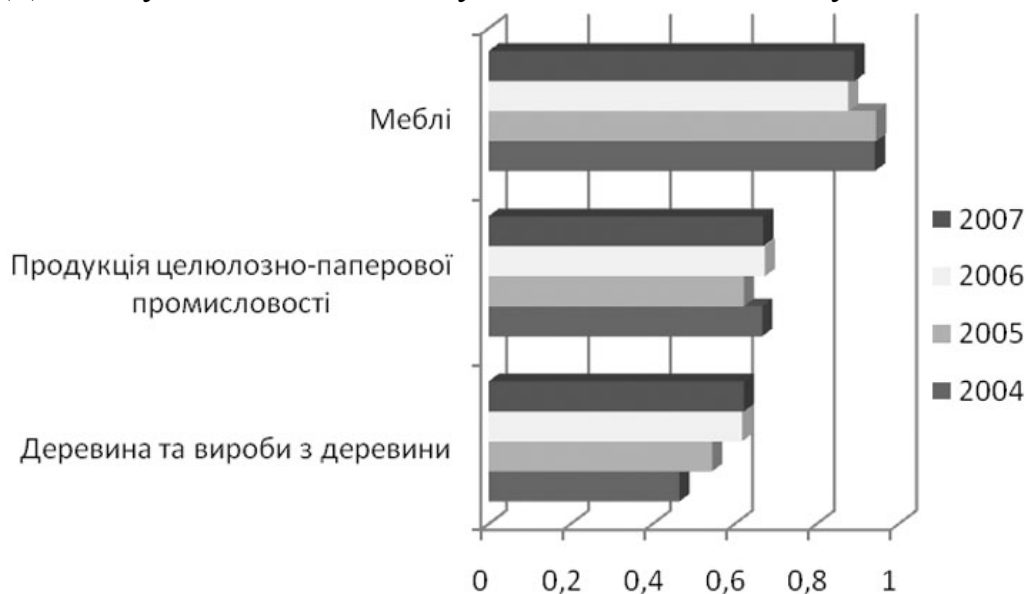

Рис. 5. Значення Індексу Грубеля-Ллойда для окремих галузей лісового комплексу України за 2004-2007 рр.

За нескладними розрахунками можна зробити висновок, що торгівля деревиною і виробами з деревини та целюлозно-паперовою продукцією містить як внутрішньогалузевий, так і зовнішньогалузевий складники, а меблева промисловість має чітко сформовані ознаки внутрішньогалузевої торгівлі.

Найвідомішим показником, який визначає відносну перевагу країни у торгівлі окремими видами продукції, є Індекс Баласса [1]:

$$B = \frac{x_{ij} / x_{rj}}{x_{is} / x_{rs}}, \quad (2)$$

Цей індекс вказує на те, яким є співвідношення частки експорту досліджуваного товару (товарної групи) в аналізованій країні (x_{ij}) у загальному обсязі

експорту країни (x_{ij}) до частки експорту певного товару (товарної групи) (x_{is}) в загальному обсязі світового (чи в об'єднанні країн, ЄС, СНД тощо) експорту (x_s).

Вважаємо, що для України, як частини Європейського співтовариства, доцільно розрахувати цей показник у розрізі окремих галузей лісового комплексу не лише стосовно світу, а й у європейському контексті.

Результати розрахунків для окремих галузей лісового комплексу щодо світових тенденцій та Європи представлено на рис. 6 та 7.

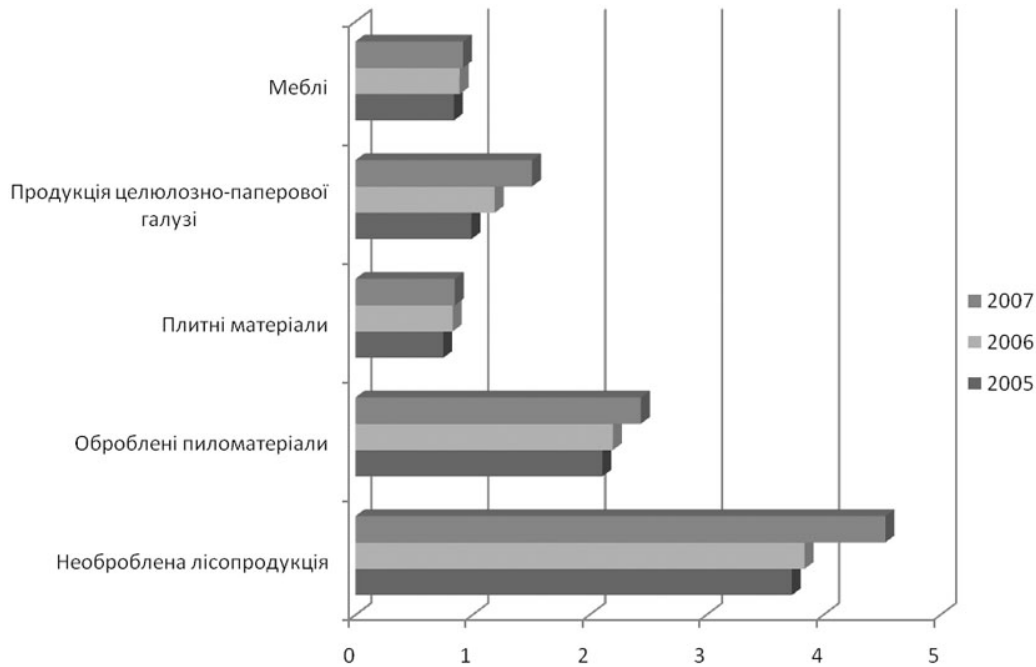

Рис. 6. Динаміка індексу Баласса для окремих галузей лісового комплексу України у світовому контексті за 2005-2007 рр.

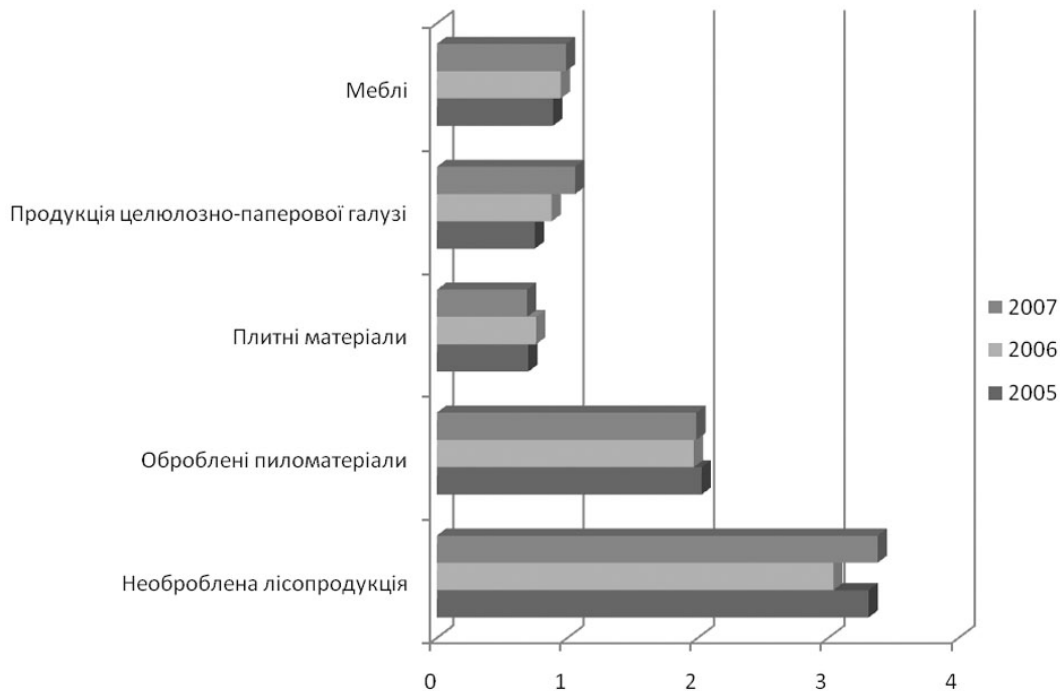

Рис. 7. Динаміка індексу Баласса для окремих галузей лісового комплексу України порівняно з Європою за 2005-2007 рр.

За розрахунками, можна стверджувати, що Україна має конкурентні переваги у виробництві та продажу на зовнішні ринки необробленої лісопро-

дукції та оброблених пиломатеріалів як порівняно зі світовими тенденціями (індекс Баласса становив 4,53 для необробленої лісопродукції та 2,44 для обробленої), так і порівняно із загальноєвропейськими (відповідно 3,38 та 1,99). У 2007 р. в Україні з'являються конкурентні переваги у торгівлі целюлозно-паперовою продукцією і почали наблизатись до одиниці показники щодо продукції меблевої галузі.

Підходом, який розкриває більш детально відносні переваги у торгівлі певними видами продукції, є показники, запропоновані Вальрасом [2]. Він запропонував розділяти відносну перевагу під час експорту, відносну перевагу під час імпорту, а також відносні переваги у зовнішній торгівлі для певних видів товарів (груп товарів): відносна експортна перевага (relative export advantage – RXA); відносна імпортна перевага (relative import advantage – RMA); відносна конкурентоспроможність (relative competitiveness – RC). Логарифмовані показники відносних експортної та імпортної переваг використовують для розрахунку показника відносної конкурентоспроможності країни під час торгівлі певним видом товару (товарної групи) [3]:

$$\ln RC = \ln RXA - \ln RMA. \quad (3)$$

Аналогічно до показника відносної зовнішньоторговельної переваги, значення індексу відносної конкурентоспроможності може бути більшим або меншим від нуля.

Результати розрахунку цих показників для окремих галузей лісового комплексу України за 2005-2007 рр. наведено у табл. 1. Так само, як і Індекс Баласса, відносну перевагу та конкурентоспроможність окремих галузей потрібно досліджувати стосовно світу та Європи [5; 6].

Табл. 1. Конкурентоспроможність окремих галузей лісового комплексу України протягом 2004-2006 рр. порівняно зі світовими та європейськими тенденціями

Товарна група	Порівняно зі світом			Порівняно з Європою		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Необроблена лісопродукція	3,64	3,81	3,72	3,34	3,42	3,29
Оброблені пиломатеріали	4,59	4,64	4,51	4,46	4,48	4,33
Плитні матеріали	-0,21	-0,17	-0,3	-0,3	-0,24	-0,4
Продукція целюлозно-паперової галузі	-0,81	-0,73	-0,52	-0,97	-0,89	-0,71

Результати виконаних розрахунків за показниками відносної порівняльної переваги та конкурентоспроможності свідчать, що найбільші конкурентні переваги Україна має у торгівлі необробленою та обробленою лісопродукцією. Хоча не було виявлено відносних торговельних чи конкурентних переваг продукції целюлозно-паперової та меблевої промисловостей, на нашу думку, українські підприємства за правильно розробленої політики можуть мати переваги і у цих видах продукції.

Особливо варто відзначити можливість отримання конкурентних переваг у плитному виробництві. Так, збільшення у 2007 р. потужностей підприємств плитної промисловості України та розширення товарного асортименту дають підстави стверджувати, що плитна промисловість України невдовзі може отримати істотні конкурентні переваги на зовнішніх ринках.

Висновки. Зважаючи на екологічні тенденції на європейських ринках, які є найбільшими споживачами продукції з деревини з України, а також збі-

льшення використання біопалива, перед українськими підприємствами відкриваються нові можливості. У цьому ракурсі подальші розробки і стимулювання потрібні у сфері сертифікації лісів та продукції з деревини, а також вирішенні проблем нелегальних рубань та нелегальної торгівлі.

Також варто особливо наголосити, що зі вступом до СОТ ввізне мито для всіх видів деревинної продукції для країн-членів розраховується за пільговою ставкою, яка дорівнює 0.

Виконане дослідження дає підстави стверджувати, що для отримання додаткових конкурентних переваг у зовнішній торгівлі підприємствам лісового комплексу потрібні подальші удосконалення стосовно регулювання зовнішньої торгівлі необробленою деревиною. Існуючі регулятивні заходи (імпортне мито на плитну та меблеву продукцію) та аукціони з продажу необробленої деревини (як захід зменшення обсягів експорту необробленої деревини) не виправдані.

Література

1. **Balassa, B.** Trade Liberalization and "Revealed Comparative Advantage", The Manchester School. – 1965. – Vol. 33. – PP. 99-123.
2. **Vollrath, T.** "A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage", Weltwirtschaftliches Archiv. – 1991. – Vol. 130. – PP. 265-279.
3. **Warr, P.** "Comparative and Competitive Advantage", Asia-Pacific Economic Literature. – 1994. – Vol. 8(2). – PP. 1-14.
4. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ukrstat.gov.ua/control/uk/localfiles/display/operativ/oper_new.html?lang=uk.
5. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ukrstat.gov.ua/control/uk/localfiles/display/operativ/oper_new.html#zed.
6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.unece.org/timber/trade>.

УДК 347.763(4+477)

Проф. С.К. Реверчук, д-р екон. наук;

доц. Т.В. Яворська, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Розглянуто сутність та особливості правового регулювання страхового бізнесу. Визначено суб'єкти правового регулювання страхового бізнесу на внутрішньому та зовнішньому ринках. Встановлено, що до перспективних напрямів дослідження проблеми правового регулювання страхового бізнесу належать: оптимізація законодавчої бази страхової діяльності та розроблення Страхового кодексу; аналіз якості страхового законодавства і розроблення методик та показників визначення його ефективності; вивчення стану правового забезпечення страхового бізнесу в регіонах, галузях та інше; застосування нових інструментів правового регулювання страхової діяльності.

Ключові слова: правове регулювання страхового бізнесу, суб'єкти правового регулювання страхового бізнесу, директиви ЄС, єдиний страховий простір.

Prof. S.K. Reverchuk; assoc. prof. T.V. Yavorska – L'viv NU named after Ivan Franko

The peculiarities of legal regulation of insurance business in Ukraine and EU countries

The essence and the peculiarities of legal regulation of insurance business are considered. The subject of legal regulation of insurance business in foreign and domestic mar-